

1. Довідник з питань соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, ветеранів Великої Вітчизняної війни, військової служби і військових пенсіонерів та інших громадян похилого віку в Україні / Під ред. генерал-полковника В.І. Собкова) – К., 2006 р. – 540 с. 2. Жаліло Я. Від соціального забезпечення до соціальної політики. – 2001. 3. Жданов І. Воєнна сфера в передвиборних програмах партій і блоків // Національна безпека і оборона. – К.: Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова. – №1 (25) – 2005. – С.23–27. 4. Матеріали парламентських слухань щодо соціального захисту військовослужбовців – грудень 2006 р. / www.kmi.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id. 5. Марчук Є. Парадокси сучасного українського війська // День. – 3 червня 2004 року. 6. Гриценко А. Проблеми воєнної політики в програмах політичних партій // Національна безпека і оборона. – К.: Український центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова. – №2 (26) – 2005. – С. 8 – 23. 7. Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року. – К.: Аванпост. – 2005. – 96 с. 8. UK Government Sustainable Development Strategy indicators // <http://www.sustainable-development.gov.uk/publications/uk-strategy-2005>.

УДК 356.169

А.І. Сташко

Львівський орден Червоної Зірки інститут Сухопутних військ
імені гетьмана Петра Скоропадського
Національного університету “Львівська політехніка”,

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ АЕРОМОБІЛЬНИХ ВІЙСЬК В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО ВІЙСЬКОВОГО ДОСВІДУ

© Сташко А.І., 2007

Висвітлено аргументацію щодо необхідності професіоналізації аеромобільних військ, що ґрунтується на сучасних досягненнях військової техніки і науки, особливостях ведення сучасних війн. Змодельовано основні напрямки реформування аеромобільних військ в контексті їх професіоналізації: склад, організація, бойове використання.

There are argumentations of the necessity of air force professionalization based on modern achievement in military technique and science, peculiarity of present day wars keeping described at this article. Author modeling main directions of the air force reformation in the meaning of it's professionalization: staff, organization, fighting consuming.

Перетворення в арміях, зумовлені науково-технічним прогресом, стикаються з тими уявленнями, які завжди створювалися під впливом інших умов. Все більше сучасної техніки впроваджується в армію нашого часу. Результат, який 100 років тому досягався завдяки сукупним зусиллям маси солдатів, тепер швидко досягається роботою вдосконалених механізмів. Воєнні доктрини з'являються і розвиваються синхронно з науково-технічним прогресом, збагачуються новітніми технічними винаходами. З погляду воєнного мистецтва, це є перспективний шлях розвитку.

Склад професійних аеромобільних військ. СРСР, проводячи експансіоністську політику, не міг відмовитися від рекрутського набору, що забезпечувало створення чисельної і дешевої армії десантників. Історичний досвід більшості народів, що пережили лихоліття війни, навчав, що усі

здорові громадяни повинні служити в мирний час і боротися під час війни. Цей підхід добре узгоджувався з орієнтацією Старого світу на загальну рівність, загальну пристрасть до нівелювання. Принцип кількості армії послаблював країну упродовж війни, але був виправданий кінцевою перемогою, а тому повновладно панував у момент реформування колишніх повітряно-десантних формувань.

Зважаючи на перейняті у СРСР стандарти, Збройні сили України формуються шляхом комбінування колосальних технічних можливостей і мобілізованих мас. Військова повинність сприймається в мирний час важче, оскільки відсутнє відчуття невідвортної небезпеки для країни. Утвердилася негативна реакція до недавнього ще зловживання зброєю (все, що має відношення до війни, відштовхує від себе молодь), висока інтенсифікація життя породжує відчуття, що перебування в казармах здається для більшості принаймі непродуктивно втраченим часом.

З огляду на ці аргументи окреслилися два підходи до формування аеромобільних підрозділів:

- заперечується цінність суто професійних аеромобільних формувань, оскільки в сучасних умовах до воєнних дій причетна уся нація загалом, а тому створювати війська професійного типу, відривати громадян від звичного життя марно і навіть небезпечно;

- знижується тривалість дійсної військової служби в аеромобільних військах; за два п'ятиліття вона зменшилася з двох років до одного, обговорюється термін служби у 8 місяців; за цей термін новобранці зуміють навчитися поводитися із зброєю, але не стануть військовими фахівцями. Якщо взяти до уваги час, потрібний на зарахування новобранця в частину, на його подальше звільнення, свята, відпустку, хвороби, санітарні заходи, обслуговування продовольчого постачання, роботи у нарядах і для підтримання зовнішнього порядку, то військове навчання кожного солдата скорочується до 24 тижнів [8, с. 3].

За такого терміну строкової служби неможливо реалізувати завдання підготувати висококваліфікованих, універсально навчених, взаємозамінних десантних фахівців, здатних проводити спільні та узгоджені дії, тобто створити професійну команду із спеціально підібраних індивідуумів [4, с. 8].

Виняткову ефективність аеромобільних частин, якої можна було б досягти завдяки високо вдосконаленій військовій техніці, шляхом комбінування роботи добре злагоджених і керованих бойових одиниць, також стримують такі чинники: слабке оновлення офіцерських кадрів; молоді офіцери-десантники можуть здобути необхідні професійні якості лише після тривалого терміну служби у військових частинах; формування на базі аеромобільних підрозділів тимчасових військових угруповань, призначених для виконання невластивих аеромобілістам функцій; відсутність нових зразків спеціалізованої техніки, зброї, спорядження, незадовільне забезпечення десантними парашутними системами.

Такий стан неодмінно призводить до колосальної втрати людей і зброї в бойовій обстановці. Світовий досвід свідчить, що до миротворчих операцій застосовуються лише професійні підрозділи, сформовані, як правило, з аеромобілістів [9, с. 1].

На думку військових фахівців – прихильників старої системи масових наборів, формування короткострокового характеру, пристосовані до оборони, мають мотивацію сприяти миру, тоді як професійні аеромобільні війська, що спеціально удосконалювалися для бойових дій у тилу ворога, стимулюють агресивність урядів. Держава, маючи професійних десантників, завжди володітиме більшою ініціативою, ніж її сусід, у якого немає нічого, окрім ополчення. Створювати повністю професійну армію для України надто дорого, але, професіоналізувавши аеромобільні війська, наша держава зможе повністю убезпечитись від раптового нападу ворога. Можливість отримати превентивний удар по власній території ще до початку бойових дій змусить замислитися будь-яке керівництво ворожо налаштованої до України держви.

Необхідно врахувати досвід країн колишнього Варшавського блоку в реформуванні своїх збройних сил і подальшого їхнього вступу до НАТО. Саме завдяки своїм аеромобільним підрозділам, які брали участь у миротворчих місіях, Польща, Чехія та Угорщина змогли досягнути рівня стандартів Північноатлантичного альянсу [11, с. 9].

Професійні аеромобільні війська складаються виключно з осіб, що залишилися на надстроковій службі. Для проходження усього циклу військово-технічного навчання і морального виховання 20-річним добровольцям досить буде п'яти років, після чого вони становитимуть активні кадри для навчання резервів і новобранців аеромобільних військ.

Необхідно змінити навчально-педагогічну методику військової підготовки особового складу.

Навчання особового складу за старим зразком (життя в казармах, маневрування на одному і тому самого плацу, безладне переміщення особового складу, надлишковість незручних машин і приладів, обмежені терміни служби чи навчальних зборів, походи вздовж одних і тих самих доріг, перебування в таборах, що ніколи не змінюють свого розташування) не забезпечить підготовку професійних воїнів, що служать за покликанням.

Військовий вишкіл добірних аеромобільних частин оптимально проводити у постійно змінюваному середовищі. Перебуваючи в стані постійної зміни умов ведення бойових дій (з рівнин – в гори, з лісів – до моря), десантування парашутним способом за будь-яких умов на різну місцевість, професійні воїни навчаються пристосовуватися до безперервно змінних, незвичних ситуацій [6, с. 18].

У сучасних аеромобільних військах, які пізнали на досвіді останніх локальних війн цінність здібностей командного складу або їх відсутності, створено систему професійної освіти для офіцерів усіх ступенів: курси, стажування, наукові центри, комісії. У сучасних умовах повномасштабна війна набула такого характеру, що держави рідко вдаються до неї. Кожен конфлікт різко відрізняється від попереднього, що свідчить про нестачу досвіду і критеріїв оцінки роботи начальників між кожними випробуваннями. Тому командний склад аеромобільних військ змушений засвоїти головні завдання професійної військової освіти: використовувати загальні еволюційні закономірності, адже військові доктрини повинні оновлюватися із зміною реальних умов, із врахуванням схильності ідей слідувати за еволюцією науково-технічних засобів; засвоювати новітні воєнні теорії аеромобільних військ розвинутих країн; вивчати практичний досвід ведення сучасної війни іншими країнами; навчити кожного десантника виконувати належну йому роль, призначену в загальній централізованій системі; створити організаційну військову систему аеромобільних військ, в якій усі дотримуються цих правил.

У справі підготовки командного складу аеромобільних військ неминуча зміна системи навчання, в основу якої необхідно покласти як закон розвитку особи. Професійні знання командира повинні бути доповненими глибиною мислення, легкістю синтезу, впевненістю у власній позиції. Справжньою школою командування є загальна культура [4, с. 18]. Завдяки загальній культурі командир здатний в суворому порядку відрізнити в речах істотне від побічного, зайвого.

Організація професійних аеромобільних військ. Серед багатьох суперечностей, властивих аеромобільним військам, головною є невідповідність між військовою системою і належним виконанням завдання. Так, командуванню доводиться на початку конфлікту керувати рекрутованими підрозділами десантників, що поволі формуються, тоді як умови географічні, політичні, моральні та економічні, вимагають стратегії рухливості і швидкості в нанесенні превентивного удару по території ворога ще до початку бойових дій.

Аеромобільні війська за своєю природою загалом важко піддаються змінам. Серед десантників, з усієї решти військових професій, люди думки, науки і дії становлять найбільший контингент, але широта розуму окремих осіб не виключає колективної недовіри. Виховані на стійкості і традиціях аеромобільні війська інстинктивно перевіряють на практиці усе, що виявляє тенденцію до змін в їх структурі. Будь-який новий проект поступово профільтровується суворою ієрархією військової системи, що протидіє порушенню рівноваги. Властиві мирному часу помилки створюють суперництво між продукуючими рішення інституціями. Ця розсудливість достатньою мірою виправдовується вимогою забезпечення стабільності і прогнозованості державної політики щодо ведення війни. Оскільки нововведення в аеромобільних військах, пропоновані під прикриттям галасливої риторики, зазвичай призводять до зменшення сили, то легко пояснити недовіру тих людей, яким довелося б оперувати цією силою.

Бойове використання професійних аеромобільних військ. У сучасних умовах незаперечним є положення, що як на суші, так і на морі, в повітрі добірний особовий склад аеромобільних військ, маючи могутнє і різноманітне озброєння, здатний досягнути максимуму ефективності і має перевагу над безладними масами ворожих військ. Світові тенденції розвитку збройних сил в останні десятиліття свідчать про необхідність зростання аеромобільних підрозділів, що складаються з окремих добірних груп, які миттєво з'являються в абсолютно несподіваному районі і виконують в непередбачений час бойові завдання [7, с. 5].

Ознакою зростання важливості аеромобільних військ може слугувати той факт, що лише у 1990–1991 рр. кількість десантників у СРСР зросла на 25 відсотків і становила 77036 військовослужбовців [2, с. 31].

На жаль, сьогодні до складу аеромобільних військ України належить лише один професійний підрозділ – 13-й окремий аеромобільний батальйон 95-ї окремої аеромобільної бригади. Підрозділ має статус резерву миротворчих сил швидкого реагування ООН і з 1994 р. бере активну участь у міжнародних навчаннях країн НАТО [6, с. 17].

Добірні, швидкі, могутні і добре оснащені професійні аеромобільні війська принципово змінюють стратегічні і тактичні характеристики ведення бойових дій. Самостійні заходи використання раптовості парашутного способу десантування є особливо відповідними для підрозділів нового типу.

Не на безперервності фронту, необхідності перерв у військових діях для підготовки нових ударів, неможливості розвитку місцевого успіху, повільному виснаженні противника, тобто уявленнях, які визначалися кількістю армії у роки світових війн, а на оперативних діях аеромобільних військ ґрунтуватимуться новітні стратегія і тактика сучасної війни. Аналогію сучасних тактичних прийомів з історичним військовим досвідом можна шукати в оперативних діях великих кавалерійських мас в минулому.

Репресивний і превентивний тип ведення бойових дій десантниками повинен бути таким, щоб відразу ж розвивати надзвичайну потужність ведення війни і тримати супротивника в стані хронічного напруження.

Професіональні аеромобільні підрозділи розпочнуть виконання визначеної для них ролі насамперед протягом тієї фази конфлікту, коли супротивники об'єднують засоби для своїх активних виступів і формують сили для перших зіткнень. Та початкова перевага, якою вони володітимуть завдяки специфіці своєї організації, дасть змогу їм перехопити ініціативу як заставу перемоги в перші ж дні конфлікту.

Наприклад, війна в зоні Перської затоки довела, що технологічна якісна перевага амеріанської сторони здатна звести нанівець кількісну перевагу іракської сторони в загальновійськових з'єднаннях та звичайних озброєннях. Важливим складником бойового потенціалу є рівень професіоналізації особового складу армій, принципи їх комплектування. Війна в зоні Перської затоки була першою в історії, в якій протистояли, з одного боку, армія, укомплектована професіоналами-контрактниками, з іншого, – армія, укомплектована на основі закону загального військового обов'язку. Досвід війни в зоні Перської затоки свідчить про те, що, аналізуючи бойовий потенціал воюючих сторін, треба враховувати не стільки кількісні показники, скільки якісні характеристики оснащення армій найновішою зброєю та рівень професіоналізації їх особового складу [5, с. 33].

Попереджувальна превентивна інтервенція може зробити надзвичайно важливий вплив на результат подальших операцій. Елітні аеромобільні війська, готові до негайного удару у контакт з повітряною армією, здатні вести самостійні операції в тилу ворога, використовуватимуть ініціативу і захоплення як головний метод в майбутніх війнах для одержання військової, психологічної переваги над супротивником. Саме десантники першими увійшли до Афганістану, захопивши найбільші міста та стратегічні об'єкти в країні [3, с. 15].

Пристосованість до самостійних дій, до раптовості, до закріплення досягнутого успіху щонайкраще поєднується з істотними властивостями військово-транспортної авіації. Повітряні ескадри, що мають можливість діяти на дальніх відстанях, наділені вражаючою швидкістю,

маневреністю в трьох вимірах, з десантниками на борту, завдаючи найважчі вертикальні удари, відіграватимуть головну роль у війні майбутнього.

Аеромобільні війська здатні проводити “комбіновані операції” з віддаленими рейдами, поєднанням дій на суші і в повітрі. Останні локальні війни засвідчили досягнення неймовірної потужності, але могутність ця була грубою і одноманітною. Прогрес, надаючи швидкісність аеромобільним військами, відновлює різноманітність комбінацій. Так, 76-та повітряно-десантна дивізія збройних сил Росії, переведена на контрактну основу у 2002 році, є найбільш боєздатною в російській армії [1, с. 242].

Централізація, режим командування і адміністративного управління в контексті діяльності аеромобільних частин не захоплює до самостійних дій. Незліченна кількість правил, що безперервно змінюються і переробляються, утримує усі ступені військової ієрархії. Професійні аеромобільні війська, призначені для швидких дій, вимагають інших військових доктрин. У аеромобільних частинах необхідно надати командному складу право приймати самостійні рішення. Вище командування повинно твердо встановити бойове завдання, на виконання якого повинна направити свої зусилля та чи інша військова одиниця, уможливити ініціативу і оцінювати результати. Професіоналізація аеромобільних підрозділів передбачає децентралізацію у виборі шляхів виконання бойових завдань.

Морально-психологічний аспект професіоналізації аеромобільних військ. Зміни у порядку управління аеромобільними військами зумовлюють наслідки не тільки інтелектуального характеру, але й морально-психологічного. В аеромобільних підрозділах, де самостійні дії стануть законом, кожен командир повинен буде ухвалювати багато рішень, не обмежуючись лише буквальним виконанням наказу. Ініціатива знову стане невіддільним складником воєнного мистецтва десантників.

Застосування професійних аеромобільних військ вимагає від командування передбачливості і мудрості, у виконавців – наявності схильності до ризику і рішучості. Десантники повинні мати повну переконаність щодо свого військового майбутнього. Добірне військо, складене з кращих представників військової професії, швидко прийде в стан занепаду, якщо не матиме бажання діяти. Якби не були зовнішні цілі України, вона поступить українополітично, якщо не підтримуватиме в аеромобільних військах думки про важливість поставлених перед нею завдань щодо провідної ролі в забезпеченні цілісності і незалежності своєї Батьківщини.

Професійним аеромобільним військам властиве відродження взаємного знання один одного між командирами та бійцями. Молоді бійці, що поповнювали аеромобільні війська на основі загального військового обов'язку, не могли проникнутися особливою повагою до офіцерів. Середовище нав'язаної дисципліни гарантувало тільки слухняність.

Думка, поведінка і авторитет офіцера-десантника залежать передусім від інтелектуальних та етичних якостей, придбаних ним під час військової кар'єри. Головними чеснотами офіцера залишаться особисте зусилля і вольове прагнення до командування. Якщо здобутої освіти достатньо для більшої частини військовослужбовців, то характер виняткової потужності в офіцерів аеромобільних військ формується саме під час постійної бойової підготовки. Створені для того, щоб справляти свій вольовий вплив на бійців-десантників, вони в своєму військовому житті споруджують величну будівлю своїх відчуттів, концепцій і волі. У час небезпеки для держави та її інтересів вони одні виявляються готовими до дії, а тому і є такими необхідними для України. Немає для держави нічого важливішого, як зуміти зберегти у рядах Збройних сил України десантників-професіоналів, які в критичний момент будуть єдиною її опорою і захистом.

Професійні аеромобільні війська, реалізуючи сучасні вимоги до ведення бойових дій, не позбавлені недоліків психологічного, особистого характеру. Десантникам-професіоналам нового зразка властиве суворе підпорядкування, постійне життя в колективі, відсутність власних інтересів та власних уподобань. За своїм бойовим призначенням десантники повинні нести смерть усьому живому на території ворога, терпіти втому, важку працю, злигодні, негоду, а найголовніше – готовність загинути першими, захищаючи Батьківщину. Саме тому професійні аеромобільні війська можуть забезпечити формування у бійців високих фізичних і вольових якостей,

універсальний характер десантної кваліфікації. Професійналізм перетворює військовий дух як сукупність намірів і відчуттів воїнів, згрупованих під її егідою, в максимальну практичну військову потужність та ефективність. Культ зброї наполегливо вимагає корпоративного духу у кожного десантника.

Естетичний аспект професії десантника знаходиться в органічній єдності з характером військової служби. Естетична сторона військових умов, що якнайближче зачіпає чутливість, у найбезпосередніший спосіб відчувається бійцем саме в аеромобільному полку. Історичний досвід, традиція настійно потрібні в професійних аеромобільних військах. Наявність сповнених життя аеромобільних полків з кожним днем стає необхідним інструментом з погляду військової доблесті, оскільки зростає значення моральної згуртованості, військової солідарності, вшанування ветеранів бойових дій, пам'яті про загиблих [3, с. 15].

Для того, щоб займати належне соціальне становище, озброєна сила повинна бути впевнена в собі. У сучасних умовах професіоналізація аеромобільних військ знайде усі умови для свого успіху. Усе те, що військова організація втратила в сенсі привабливості для суспільства і офіційного становища, вона починає повертати собі в десятикратному розмірі шляхом створення справді елітних аеромобільних підрозділів. Військова професія десантника втратила в усякому разі той анахронічний стан, який раніше ізолював і заморожував її серед сучасників. Відтепер можна привертати до десантних лав юнацтво, яке само виявляє готовність до цього. Професійні аеромобільні війська, оснащені сучасним озброєнням, керовані військовими професіоналами, викликать інтерес серед молоді, піднімуть престиж армії загалом [10, с. 158].

Світові тенденції, умови міжнародної організації миру і зобов'язання захистити національні інтереси і національний суверенітет – все це зумовлює необхідність створення професійних аеромобільних військ [7, с. 2].

Вагомим компонентом національної ідеї є формування сучасної професійної Української армії не тільки тому, що сила необхідна націям, що хочуть існувати, але й тому, що армія України є якнайповнішим виразом духу всього суспільства загалом.

1. Шпак А.Г. *Воздушно-десантные войска*. – М.: Голос-Прес, 2003. – 512 с. 2. Феськов В.И., Калашиников К.А., Голиков В.И. *Советская армия в годы холодной войны (1946–1991)*. – Томск: ФГУП “Издательство ТГУ”, 2004. – 246 с. 3. Мосейченко І., Криворучко М. *Львів–Афган–Львів (1979–1989)*. – Львів: Добра книжка, 2005. – 384 с. 4. Стрижевський В.В., Овчинников В.В., Брагинский М.М. *Підготовка та дії підрозділів (частин) під час миротворчих операцій*. – К.: НАОУ, 2001. – 60 с. 5. Рибак М., Іванов Б. *Війна в зоні Перської затоки // Військо України*. – 1999. – № 1–2. – С.32–34. 6. Ступак І. *Профі зі знаком мінус // Військо України*. – 2004. – № 3–4. – С.16–18. 7. Колмаков А. *Російсько-узбекський і російсько-індійський дебюти // Техніка і вооруження*. – 2006. – № 1. – С.2–5. 8. Маначинский А. *Армия меньше – расходы больше // Независимое военное обозрение*. – 2004. – № 10. – С.3. 9. Удманцев В. *Балканский опыт // Независимое военное обозрение*. – 2002. – № 30. – С.1–3. 10. Шкідченко В. *Основні засади воєнної політики. Напрями та шляхи реформування і розвитку Збройних сил України // Стратегічна панорама*. – 2003. – № 1. – С. 153–161. 11. Васильковський А. *Некоторые аспекты интеграции Польши, Венгрии и Чехии в НАТО // Зарубежное военное обозрение*. – 2000. – №4. – С.7–13.